

Umělecký ředitel Činohry ND: Daniel Špinar

Ředitel Činohry ND: Michal Dočekal

Maurice Maeterlinck

MODRÝ PTÁK

Modrý pták jako touha po prchavém, neuchopitelném štěstí. Dobrodružná cesta za duší věci a tvorů kolem nás, která sama o sobě je cílem - jen na cestě může ústřední dvojice pochopit, že mezilidské vztahy a vzájemný soucit jsou tím, co nám přinese onoho „modrého ptáka“. Nejznámější text vlámského symbolisty, nositele Nobelovy ceny Maurice Maeterlincka je jednou z nejpůsobivějších alegorií světové literatury, a proto promlouvá jak k dospělému, tak dětskému divákovi. Bohatá autorova fantazie oživující svět kolem nás inspiruje tvůrce k opulentnímu scénickému ztvárnění a slibuje podívanou pro všechny, kdo se rádi nechávají okouzlovat..

Premiéra: 19. listopadu 2015 ve Stavovském divadle

Maurice Maeterlinck MODRÝ PTÁK

Překlad: Šárka Belisová a Alena Morávková

Režie: Štěpán Pácl

Scéna: Andrej Ďurík

Kostýmy: Iva Němcová, Lucia Škandíková, Tereza Kopecká

Dramaturgie: Jan Tošovský

Hudba: Jakub Kudláč

Pohybová spolupráce: Veronika Knytllová

Videoprojekce: Ján Šičko

MYTYL	Pavλίna Štorková
TYLTYL	Filip Kaňkovský
CHLÉB, JEDLE, BRATŘÍČEK, KTERÝ SE NARODÍ	Jan Bidlas
CUKR, BŘEČŤAN	Radúz Mácha
VÍLA, BÉRYLUNA, SOUSEDKA, VRBA	Lucie Juříčková
PES	Pavel Batěk
KOCOUR	Saša Rašilov
SVĚTLO, NOC, DCERKA	Jana Pidrmanová
TATÍNEK, TOPOL	Ondřej Pavelka
MAMINKA, MATEŘSKÁ LÁSKA	Martina Preissová
BABIČKA, LÍPA, VŮDCE ŠTĚSTÍ	Johanna Tesařová
DĚDEČEK, DUB, ČAS	
VŮDCE PŘÍZEMNÍCH ŠTĚSTÍ	Václav Postránecký
KRÁLÍK, MODRÉ DÍTĚ	Patrik Děrgel

Premiéra: 19. listopadu 2015 ve Stavovském divadle

Modrý pták, slavná hra belgického autora Maurice Maeterlincka z roku 1908, je považována za jedno ze stěžejních děl evropského symbolismu. Když se to takto napíše, zní to poněkud... strašidelně. Každý ví, že symbolismus znamená hluboké ponory do lidské duše, nesrozumitelně šeptaná proroctví, emoce vypjaté na hranici šílenství, šalebnou hru tmy a polostínu. Což je bezpochyby pravda. Ale... Maeterlinckův *Modrý pták* je v první řadě pohádka. Kouzelná pohádka o dvou dětech, které se vydají hledat štěstí pro svou nemocnou kamarádku. Protože kde jinde než v pohádkách najdeme zprávu o lidské duši starší než písmo, starší než bronz, starší nejspíš i nežli zemědělství? Kde jinde než v pohádkách najdeme poselství o nejzákladnějších lidských emocích, pocitech a potřebách – lásce a strachu, naději a bolesti, svobodě a zmaru? Čím jiným jsou pohádky než tajuplnými proroctvími ne o daleké budoucnosti, ale o tom, co se děje na pomezí tmy a polostínu našich duší? Maeterlinck z této pohádkové tradice nanejvýš tvůrčím způsobem vychází – *Modrý pták* je dílo, které svou hloubkou čerpá z nejzazších dálav lidské slovesnosti, ale svou svěžestí zároveň předjímá moderní dobu s její rychlostí, vynalézavostí a sebedůvěrou. A neváhejte vzít děti – strašidelné to bude jenom trochu!

Jan Tošovský,
dramaturg inscenace

V době, kdy byl poprvé inscenován a vydán, vyvolal Maeterlinckův *Modrý pták* široký ohlas po celé Evropě. *Modrý pták* vznikl v roce 1908. Název hry znamená symbol štěstí a skrývá se pod ním básnický pohádkový příběh o snovém putování dvou dětí za Modrým ptákem. V jejich snu splývá minulost s přítomností i s budoucností a lidský svět se propojuje se světem zvířat a věcí. Nakonec dojdou k poznání, že největší štěstí je mateřská láska, teplo domova a pomoc potřebným, tedy hodnoty, které bychom měli uznávat i v dnešním hektickém životě.

Světová premiéra *Modrého ptáka* se uskutečnila v roce 1908 na scéně Moskevského uměleckého divadla v režii K. S. Stanislavského, který byl Maeterlinckovým dramatem nadšen natolik, že se rozjel za autorem, aby mu vyložil koncepci své inscenace. Oba tvůrci se sblížili a po řadu let si dopisovali. Inscenace dosáhla neuvěřitelných 3 000 repríz, měla obrovský úspěch doma i v zahraničí a uváděla se až do konce 60. let 20. století (po smrti Stanislavského byla obnovena). Podle svědectví pamětníků byla jednou z největších divadelních událostí počátku 20. století.

Vybráno z článku Aleny Morávkové „Modrý pták dětského snu“, který otiskujeme v programové brožůře k inscenaci

Nebyla to jen slavná Stanislavského inscenace z roku 1908, co zajistilo této podivuhodné hře její mohutný vřelý ohlas. Maeterlinck se zvláštním způsobem strefil do ducha doby, doby posledních několika let před Velkou válkou, doby vrcholící a končící Belle époque. Dokázal vystihnout její citlivost a promluvit jejím hlasem. Připomeňme si, o jakou dobu se vlastně jednalo. Bylo tomu pár let, co Evropa obdivovala vrcholný realismus posledních Čechovových dramát. Své poslední hry psal Strindberg. Zároveň se už ohlašoval expresionismus, kubismus a futurismus, v architektuře se drala ke slovu secese. Stejně jako ve společenském myšlení šířil socialismus sny o novém uspořádání společnosti, i v umění se stále intenzivněji uvažovalo o nových, převratných způsobech vyjádření. Na druhé straně stál silný impuls k ponoru do sebe, k prozkoumávání temných zákoutí lidské duše. V prvních letech 20. století vycházely nejvýznamnější spisy Sigmunda Freuda, které zcela proměnily pohled na lidskou psychiku a sexualitu. Zároveň se mohutně šířila nejrůznější ezoterická a okultní hnutí – jedním z nejsilnějších alternativních duchovních hnutí přelomu 19. a 20. století byla theosofie, reprezentovaná Helenou Blavatskou a mladším Rudolfem Steinerem. Sílila inspirace východními naukami, zejména buddhismem a hinduismem. Ve filosofii se prosazovaly radikální názory Nietzscheho či Schopenhauera. A neméně silný kvas panoval i ve vědě: v roce 1905 zveřejnil Albert Einstein speciální teorii relativity, o rok později bylo uskutečněno první rozhlasové vysílání a v roce 1910 byla sestrojena první televizní obrazovka. Svět se prostě bouřlivě proměňoval a Maurice Maeterlinck nehodlal stát v pozadí. Je třeba si uvědomit, že divadlo v té době bylo v úplně jiném společenském postavení nežli dnes – bylo to ústřední médium, v němž probíhala bouřlivá diskuse o budoucí podobě světa. O generaci dříve hlásal z evropských jevišť svou plamennou pravdu o nerovném postavení ženy a vykořisťování člověka člověkem norský troll Ibsen.

Maeterlinck rovněž přinášel poselství – poselství o hlubokém vnitřním životě člověka, o jeho zářivých výšínách i temných propastech. Dovolíme si s nadsázkou tvrdit, že se pokusil napsat nové evangelium pro nový věk. Tak ho také jeho doba vnímala – jeho hry, a *Modrý pták* především, byly vykládány s hlubokým mystickým zaujetím, za jaké by se nemusel stydět ani jurodivý středověký kabalista. Uvedme si pro zajímavost pár úryvků z jednoho z nejrozšířenějších a také nejtypičtějších výkladů *Modrého ptáka* z pera anglické spisovatelky Lidy Morse Staplesové z roku 1911: „...Maeterlinck, tento náš veliký Mystik, vložil do své pohádky některé z největších pravd života. (...) Modrá, barva, jež reprezentuje Pravdu, je Chrámem světla, skrze nějž Božská inteligence sestupuje do všech částí Univerza... Čtenář se musí povznést nad jednotlivosti a vnímat postavy jako síly, principy či vlastnosti ...“ Tento bezmála novognostický výklad se dále probírá detailně celou hrou a téměř pro každou repliku či událost dokáže najít její skrytý, mystický význam. „Kameny jsou symbolem pravdy, a každá pravda je cenná, jakkoliv se může zdát bezvýznamná; avšak člověk vidí jen některé a zrovna ty nejdůležitější přehlédne, protože se mu zdají ošklivé.“ Není pochyb o tom, že Maeterlinck hru skutečně s tímto záměrem psal a že se do snového dobrodružství dvou malých sourozenců, kteří tolik připomínají Jeníčka s Mařenkou, pokusil vložit maximum toho, co ve své jasnozřivosti zahlédl. Není asi náhodou, že *Modrý pták* je jeho vrcholné dílo, které už pak nikdy nepřekonal – a že po jeho dopsání upadl do několikaleté tvůrčí krize, během níž nenapsal téměř nic – jeho pozdější hry postrádají silný dramatický účinek a v dalším psaní se omezil převážně na eseje.

Otázka je, jak s takovouto – symboly a významem prošpikovanou hrou – nakládat dnes, více než sto let po napsání. Málokdo dnes ocení Maeterlinckovy barvitě popisy duchovních krajin – doba se změnila a vše, kde se objevují pojmy jako Pravda, Láska či Krása, navíc s velkými písmeny, nás znepokojuje a trochu i popuzuje. Ke hře jsme se nakonec rozhodli přistoupit jako k pohádce. Tak byla koneckonců napsána. Pohádka nevy-světluje, nezřejmuje, nechává věci plynout v jejich nepochopitelnosti a spoléhá na to, že v mysli posluchače či čtenáře vyvolá kýženou reakci, aniž by si toho dotýčný byl vědom. Koneckonců pohádky jsou relikty nejstarší moudrosti, staré desítky tisíc let. Možná proto jim rozumíme spíše intuitivně, instinktivně, bez účasti rozumu, jenž je nejmladší částí lidské duše. Existují desítky výkladů pohádky o Jeníčkovi a Mařence. Iniciační cesta hrdiny, doprovázeného ženskou polovinou své duše, setkání s divokým a pohlcujícím ženstvím, chaloupka z perníku, sladkého pokrmu, který nesytí, zato dokáže přilákat a vyvolat závislost ... To vše si můžeme přečíst, ale stále na nás bude nejméně působit prostě to, že se dvě malé děti ocitly samy v lese, vylezly na strom, uviděly světýlko ... Věříme, že podobného rázu je i Maeterlinckův příběh. Dvě malé děti jdou jednoho dne spát – a ve spaní podniknou cestu, která je přivede k neuvědomělému pochopení mnoha životně důležitých věcí. Každý z nás někdy zažil sen, po němž se probudil a cítil se jiný, třeba dospělejší, nebo moudřejší, nebo prostě klidnější. Říká se, že ráno je moudřejší večera. To je pravda – ale nebylo by takovým bez noci – bez noci, v níž se všechny tvary setrou, promísí a vytvoří novou skutečnost – téměř úplně, ale ne tak zcela nepodobnou té všední, skutečné, opravdové. Maeterlinckovi sourozenci si projdou mnoha končinami, na něž myslíváme s nejistotou, obavami či dokonce hrůzou. Navštíví království smrti, hájemství syrové a nezkracené přírody, musí se vyrovnat s hrůzami budoucnosti a nevědomí. Je to vpravdě iniciační sen. Sen, v němž se dozvídáme důležité pravdy o sobě a světě kolem nás. Sen, z něhož se nemůžeme probudit stejní, jako když jsme šli spát. Říká se, že spánek je malá smrt. Ne nadarmo se ve všech šamanských iniciačních rituálech po celém světě simuluje smrt adepta – protože pouze skrze smrt může vzniknout něco nového. Staré musí zemřít, aby nové dosáhlo světla, dospělo, zestárla a nakonec také uvolnilo místo příštím. Kdo má děti, zná situaci, kdy se dítě probudí ze spánku s novými, dospělejšíma očima. Něco si ve snu prožilo, něčím si prošlo, muselo překonat nástrahy, omezení, strach – a probouzí se jako někdo jiný. Někdo, kdo spal celý rok a ve snu si prošel – kdo ví – snad i smrtí.

Vybráno z článku Jana Tošovského „Sen, pohádka a mystérium smrti“, který otiskujeme v programové brožuře k inscenaci

Rozhovor s režisérem Štěpánem Páclm

Od nové sezony jsi kmenovým režisérem Činohry ND. Když to srovnáš se svou předchozí prací v ND (Lenka Lagronová – Z prachu hvězd v Divadle Kolowrat, nyní na Nové scéně ND), je v tom rozdíl?

Hlavní rozdíl je v tom, že práce na současné inscenaci úzce souvisí s další prací. Je tu daleko víc potřeba brát v potaz návaznost jednotlivých titulů i jednotlivých hereckých výkonů. V ideálním případě lze začít s každou další inscenací tam, kde skončila ta předešlá – aby ta práce zkrátka mohla růst, abychom se za tři nebo za pět let mohli ohlédnout a viděli nějaký smysluplný posun. Na tohle jako hostující režisér nemusíte tolik myslet, můžete se – nebo spíš musíte – spolehnout, že dramaturgický výběr titulu a režiséra má nějaký dlouhodobější význam. Ale už to první setkání s herci při zkoušení *Z prachu hvězd* bylo velkým pozváním mezi herecké osobnosti. A jsem rád, že jsem na tehdejší hostování v mnohém mohl navázat. O inscenaci nové hry Lenky Lagronové *Jako břitva (Němcová)* se mnou jednal už Michal Dočekal; díky tomu, že jsem mezitím vstoupil do angažmá, můžu ještě intenzivněji pokračovat v tom, co jsme objevili při práci na *Z prachu hvězd*.

Máš jako kmenový režisér Činohry nějaká předsevzetí, mezery, které bys rád zaplnil, vzory, ke kterým bys chtěl přiblížit?

Už od školy mě fascinovala éra Otomara Krejčí a jeho dramaturga Karla Krause. Byl to zdá se velmi úspěšný pokus o velkou činohru, kde své důležité místo měly nové české texty. Byla v tom na tehdejší dobu velká drzost. Karel Kraus mi k tomu říkal, že divadlo by mělo hlavně mluvit o tom, o čem se nemluví. To je samozřejmě – tehdy i dnes – nelehké. Neskloznout k moralizování, spíš sobě a divákům pokládat otázky, které zneklidňují, ale nejsou prázdnu provokací. A zároveň znovu a znovu přemýšlet o velkém prostoru, hledat

možnosti, které nabízí činohře a slovu, hledat způsob, jak nechat slovo na velké scéně zaznít, jak ho zhmotnit, jak se jím dotknout diváka. To se asi povedlo tehdy v 60. letech, což nelze tupě zopakovat, ale inspirovat se tím rozhodně ano.

Tvou první prací v této pozici a v nové sezoně je Maeterlinckův *Modrý pták*. Podle mnohých hra těžká, ba téměř nehratelná. Jaký je tvůj postoj k ní? Představil bys stručně svou koncepci?

Logika té hry je snová. Maeterlinck skutečností, které v každodenním životě vnímáme jen nezřetelně, dává jiné, hlubší významy, abychom se skrze sen – tedy paradoxně něco neskutečného – dozvěděli něco o sobě, o skutečnosti. Posílá dvě děti do světa, který za normálních okolností nevidíme, aby našly *Modrého ptáka*, a zachránily tak jeden lidský život. Jejich průvodcem je mluvící Kočka, Pes, Cukr, Chleba, Světlo. Pokusili jsme se ve scénografii najít takový snový prostor, kde se může odehrát cokoli, kde cokoli může vznikat. Nechali jsme se inspirovat tím, jak by mohl vypadat takový dětský sen, kde se skutečné míchá s neskutečným, aniž by se ztratila konkrétnost.

***Modrý pták* bývá označován za klíčové dílo symbolismu. V čem pro tebe spočívá symbolismus této hry?**

Maeterlinck byl úplný blázen, celý život se zabýval tím, co není vidět, ale přesto existuje. Fascinuje mě, jak je těžké u Maeterlincka používat kategorie dobrého a špatného. Vnímá všechno vedle sebe a zkoumá podstatu, mluví v obrazech. Zkoumá krutost a radost, obojí jako něco, co existuje pospolu, nikoli proti sobě, a snaží se pochopit, jak spolu souvisí. Svými texty, které jsou často takové meditace, se dostává za hranice vědomého světa, překračuje čas. A *Modrý pták*? To je tajemný tvor, který neustále uniká, jako nám uniká štěstí, protože si sami po něm šlapeme, anebo prostě proto, že je třeba něco vykonat, projít krutostí, překonat překážky, aby se člověk mohl cítit šťastný.

Co může tato hra říct dnešnímu člověku?

Ta hra je o úplných maličkostech. Vlastně je o docela obyčejné odpovědnosti za svět, ve kterém žijeme, o tom, že ho neobýváme sami. A je to taky hra o boji se strachem, nebo lépe řečeno s ustrašeností, která zabraňuje vidět svět, jaký doopravdy je; vidět, že jsou věci, které se zdají být samozřejmé, ale to neznamená, že nemají váhu, že není třeba si jich vážit. Velkým tématem je strach ze smrti, z její neuchopitelnosti – Maeterlinck vlastně dává docela sympatický návod jak se s ní vyrovnat. A tím, že se na to všechno dívá dětskýma očima svých hrdinů, se do toho dostává vtip a lehkost. *Modrý pták* je vlastně iniciační hra – je to takový ten sen, z něhož se probudíme a cítíme se dospělejší, aniž víme proč – ale čímsi jsme si v něm prošli, něco jsme pochopili.

Jan Tošovský

Videotrailer k inscenaci bude ke stažení na videokanálu Činohry ND na www.youtube.com
Fotogalerie ze zkoušek na profilu Činohry na sociální síti Facebook.com

Kontakt pro média:

Tomáš Staněk, public relations

tel: 224 902 126, mobil: 605 207 249, e-mail: t.stanek@narodni-divadlo.cz

www.narodni-divadlo.cz

www.cinohraND.cz

Hlavním mediálním partnerem inscenace je Česká televize

NA PARTNERSTVÍ ZÁLEŽÍ

KB

GENERÁLNÍ PARTNER
NÁRODNÍHO DIVADLA

PARTNEŘI NÁRODNÍHO DIVADLA

ŠKODA

AUTOCONT

PATRON OPERY ND

NADAČNÍ FOND | BOHEMIAN
HERITAGE
FUND

MECENÁŠI NÁRODNÍHO DIVADLA

Prof. Dr. Dajka Altenburg-Kohl

KOLOWRAT KRAKOWŠTÍ

HLAVNÍ MEDIÁLNÍ
PARTNER

GENERÁLNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER

mediální skupina **mafra**

MEDIÁLNÍ PARTNEŘI

 Český rozhlas

RESPEKT

Prager Zeitung

MEDIA MARKETING SERVICES

Echo24.CZ

THE GREAT OUTDOORS

euro

ÉS

PARLAMENTNÍ
LISTY.CZ